

แรงงานนอกระบบกับสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายประกันสังคม
Informal workers and the Benefit under the Social Security Act

ธนินท์รัฐ ไชยพัฒน์เดชากร¹, อธิษฐ์ สิริวาริศรา² และ รัชยา ภัคดีจิตต์³

Taninrat Chaipatdachakon¹, Athithat Sirawaritsara² and Rachaya Pakdeejit³

หลักสูตรการจัดการศึกษาระดับบัณฑิต วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์^{1,2,3}

Doctorate of Education Management Program, in PublicAdministration, Graduate College, Rattanakosin

College of Innovation Management, Thailand^{1,2,3}

E-mail: aun19801@hotmail.com¹

Received: July 3, 2023

Revised: August 15, 2023

Accepted: August 17, 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นบทความวิชาการมีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายถึงภาพรวมของแนวคิดของแรงงานนอกระบบกับสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายประกันสังคม โดยเกริ่นนำถึงความสำคัญของแนวคิดแรงงานนอกระบบ ปัญหาของแรงงานนอกระบบ และอธิบายถึงความหมายของแรงงานนอกระบบ และแนวคิดสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายประกันสังคม ปัญหาการคุ้มครองแรงงานนอกระบบตามกฎหมายประกันสังคม ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์เพื่อนำไปสู่แนวทางในการจัดการสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายประกันสังคมเพื่อแรงงานนอกระบบของไทย

คำสำคัญ: แรงงานนอกระบบ, สิทธิประโยชน์, กฎหมายประกันสังคม

Abstract

This academic paper aimed to explain the overall framework of Informal workers and social security benefits under the Social Security Act. The paper began with the discussion of importance of informal workers, the problems of Informal workers, explained the definition of informal worker and also discussed the social security benefits under the Social Security Act, the problems of the social security benefits under the Social Security Act. Lastly offered and use ful some suggestion in order to purpose the specific approach to manage social security benefits under the Social Security Act for informal workers in Thailand.

Keywords: Informal Workers, Benefits, Social Security Law

บทนำ

แรงงานนอกระบบถือเป็นกำลังแรงงานที่เป็นประชากรกลุ่มใหญ่ที่สุดของประเทศเป็นกลุ่มแรงงานที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศ โดยประเทศไทยมีแรงงานนอกระบบ 19.6 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 52 ของผู้มีงานทำ 37.7 ล้านคน โดยอยู่ในภาคเกษตร ป่าไม้และประมงร้อยละ 58 ในการขายส่ง ขายปลีกและการซ่อมยานยนต์ ร้อยละ 17 ในอุตสาหกรรมที่พักรวมและบริการด้านอาหาร ร้อยละ 8 และในภาคก่อสร้าง ร้อยละ 4 (สรารวุธ ไพฑูรย์พงษ์ และอุษณีย์ ศรีจันทร์, 2565) แรงงานนอกระบบเป็นกลุ่มที่กำลังเป็นที่น่าสนใจในปัจจุบัน กล่าวคือ เป็นกิจกรรมทางเศรษฐกิจนอกระบบ (Informal Economy) กลุ่มแรงงานนอกระบบหรือแรงงานที่ถูกว่าจ้างอย่างไม่เป็นทางการ (Informal Employed Person) หรือในเศรษฐกิจนอกระบบ (ตะวัน วรรณรัตน์, 2557) อันได้แก่ประกอบอาชีพอิสระทั่วไป เกษตร รับจ้าง หาบเร่ แผงลอย ฯลฯ โดยกิจกรรมทางเศรษฐกิจบางประเภทอยู่นอกระบบเหล่านี้ไม่อยู่ภายใต้ระบบควบคุมครองสภาพการทำงาน เป็นกิจกรรมที่แรงงานขาดหลักประกันในการดำรงชีวิตและความคุ้มครองทางสังคมจากรัฐ ไม่จดทะเบียนหรือเสียภาษี ซึ่งอาจเป็นไปได้ทั้งกิจกรรมที่ถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมาย ในปัจจุบันรัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับเรื่องในเศรษฐกิจนอกระบบ (Informal Economy) เป็นอย่างมาก และถึงแม้ว่าจะมีองค์กรต่าง ๆ ได้ให้คำจำกัดความของเศรษฐกิจไว้ในมุมมองที่แตกต่างกัน อาทิ องค์การแรงงานระหว่างประเทศ ILO (International Labor Organization) และองค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (Organization for Economic cooperation and Development: OECD) แต่ก็ยังไม่มีคำจำกัดความของเศรษฐกิจนอกระบบที่ชัดเจน และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วกัน จึงทำให้ไม่สามารถวัดมูลค่าของเศรษฐกิจนอกระบบได้อย่างครอบคลุม อย่างไรก็ตาม เป็นที่คาดประมาณกันว่า เศรษฐกิจนอกระบบในประเทศไทยมีมูลค่ามหาศาล และมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจในระบบเป็นอย่างยิ่ง ดังจะเห็นได้จากในช่วงที่ประเทศไทยประสบกับวิกฤตเศรษฐกิจ ซึ่งเศรษฐกิจนอกระบบสามารถช่วยดูดซับแรงงานจากเศรษฐกิจในระบบ และบรรเทาผลกระทบที่เกิดขึ้นได้อย่างมาก (ธนาकरแห่งประเทศไทย, 2560)

ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (2565-2570) ที่มีเป้าหมายในการพลิกโฉมประเทศไทยไปสู่สังคมก้าวหน้า เศรษฐกิจสร้างมูลค่าโดยมุ่งปรับโครงสร้างสู่เศรษฐกิจฐานนวัตกรรม พัฒนาการสำหรับโลกยุคใหม่ สร้างความสามารถในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลง และการมุ่งสู่สังคมแห่งโอกาสและความเป็นธรรม โดยให้ความสำคัญในการ แก้ไขปัญหาในการดำรงชีวิตของประชาชน การปรับปรุงระบบสวัสดิการ และพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน และการยกระดับศักยภาพของแรงงานทั้งแรงงานในระบบ และแรงงานนอกระบบ โดยกำหนดเป็นนโยบายเร่งด่วน เพื่อรองรับการขับเคลื่อนทิศทางการพัฒนาประเทศ กระทรวงแรงงานได้นำนโยบายรัฐบาลดังกล่าวมากำหนดยุทธศาสตร์ในการทำงานภายใต้การบริหารราชการแผ่นดินในประเด็นยุทธศาสตร์หลัก ดังนี้ 1. กำหนดและขับเคลื่อนยุทธศาสตร์เพื่อเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ 2. บริหารจัดการองค์กรให้มีประสิทธิภาพสูง 3. บูรณาการการสร้างภาคีเครือข่ายและการให้บริการอย่างทั่วถึงทั้งในและต่างประเทศ และ 4. บริหารจัดการแรงงานนอกระบบเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของแรงงานนอกระบบ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565)

แรงงานนอกระบบซึ่งทำงานอยู่ในเศรษฐกิจนอกระบบ (Informal Economy) การที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานหรือกฎหมายประกันสังคมจึงยังไม่ได้ได้รับความคุ้มครอง เนื่องจากส่วนใหญ่จะเป็นแรงงานที่ประกอบอาชีพอิสระเป็นกิจการขนาดเล็ก และมีลักษณะเป็นธุรกิจชั่วคราว มีรายได้แค่พอเลี้ยงชีพ และส่วนใหญ่มีรายได้น้อย ต้องทำงานหนัก รวมทั้งต้องเผชิญกับสภาพปัญหาต่าง ๆ ในการทำงาน และอีกปัญหาที่มีความสำคัญคือ การเข้าถึงแหล่งจากเงินทุนจากระบบสถาบันการเงิน ปัญหาด้านหลักประกันสังคม แรงงานนอกระบบอยู่นอกขอบเขตการให้ความคุ้มครองและหลักประกันทางสังคมที่จะได้รับจากหน่วยงานภาครัฐ ซึ่งเห็นจะมีแต่เพียงหลักประกันสุขภาพขั้นพื้นฐาน บัตรทอง 30 บาท เท่านั้นที่จะได้รับในฐานะประชาชนทั่วไป แต่สำหรับสิทธิในการที่สามารถเข้าสู่การไม่ได้ได้รับความคุ้มครองในด้านสิทธิประโยชน์ที่เพียงพอจากรัฐ อย่างเช่น กรณีสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายประกันสังคมที่รัฐเปิดโอกาสให้แรงงานนอกระบบสามารถ สมัครเป็นผู้ประกันตนได้โดยสมัครใจตามมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติประกันสังคม แต่พบว่าแรงงานนอกระบบส่วนใหญ่ยังไม่เห็นความสำคัญในการเข้าสู่ระบบประกันสังคม ทั้งนี้สาเหตุสำคัญประการหนึ่งอาจสืบเนื่องมาจากความครอบคลุมของสิทธิที่จะได้รับ มีเพียงการคลอดบุตรทุพพลภาพ และเสียชีวิต เท่านั้น แต่ยังไม่รวมถึงสิทธิการรักษาพยาบาลยามเจ็บป่วยที่ แรงงานส่วนใหญ่เห็นว่ามีความสำคัญ (สมภูมิ แสงกุล, 2553) ดังนั้นการศึกษาหาข้อมูลและแนวทางเพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนา ส่งเสริมให้ความคุ้มครองแรงงานนอกระบบตามกฎหมายประกันสังคมเพื่อให้ได้รับความคุ้มครองที่มีความเหมาะสมเพื่อการส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดี และความยุติธรรมทางสังคมจึงเป็นเรื่องที่สำคัญ และจากการศึกษาถึงปัญหาสำคัญของแรงงานนอกระบบที่ต้องการให้ภาครัฐช่วยเหลือและสนับสนุนมากที่สุดได้แก่ ปัญหาจากการทำงาน เช่น ค่าตอบแทนน้อย การทำงานหนัก งานที่ทำไม่ได้รับค่าจ้างต่อเนื่องและการไม่มีสวัสดิการรองรับ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2562) ได้ระบุว่า แรงงานนอกระบบส่วนใหญ่มีสภาพการทำงานที่ไม่ได้มาตรฐาน ไม่มีสัญญาจ้างงานอย่างเป็นทางการ ไม่ได้รับค่าแรงที่เป็นธรรม และไม่ได้ได้รับความคุ้มครองตาม พ.ร.บ.ประกันสังคม พ.ศ.2533 รวมถึงไม่มีหลักประกันในการดำรงชีวิตเมื่อเข้าสู่วัยชรา และแม้ปัจจุบันภาครัฐมีมาตรการช่วยเหลือแก่กลุ่มแรงงานนอกระบบโดยสามารถสมัครเข้ามาตรา 40 กับสำนักงานประกันสังคม รวมถึงมาตรการเยียวยาในโครงการต่าง ๆ แต่การเข้าถึงสวัสดิการนั้นยังคงประสบปัญหา (กาญจนา พงษ์นัยรัตน์, 2560)

1. ความหมายแรงงานนอกระบบ

“แรงงานนอกระบบ” เกิดขึ้นครั้งแรก ในปี 2536 ในการประชุมนานาชาติ The 15th International Conference of Labour Statisticians (ICLS) ในครั้งนั้น “แรงงานนอกระบบ” ถูกจำกัดความให้หมายถึงแรงงานที่ประกอบอาชีพเจ้าของกิจการ (Self - Employed) หรือเป็นลูกจ้างของสถานประกอบการที่จัดอยู่ในเศรษฐกิจนอกระบบ หรือเป็นแรงงานที่ช่วยเหลือกิจการของครอบครัวหรือลูกจ้างในสถานประกอบการที่จัดอยู่ในระบบ แต่ไม่ได้รับการคุ้มครองทางสังคม (สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน กระทรวงแรงงาน, 2561)

แรงงานนอกระบบ (Informal Workers) ตามความหมายขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Organization: ILO) (สำนักงานสถิติการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดเชียงใหม่, 2561)

หมายถึง แรงงานที่อยู่ในกิจการจ้างงานในภาคเศรษฐกิจที่ไม่เป็นทางการ (Informal Sector) ซึ่งมีลักษณะเป็นกิจการขนาดเล็ก ตั้งได้ง่าย มีลักษณะเป็นธุรกิจชั่วคราว เรือง มักใช้วัตถุดิบ ในประเทศมีการใช้แรงงานเป็นหลัก และมีการดัดแปลงเทคโนโลยีง่าย ๆ มาใช้เป็นแรงงานอิสระที่ทำกิจกรรมเพื่อความอยู่รอด เช่น หาบเร่แผงลอย คนชัตรองเท้า คนเก็บขยะ คนเก็บเศษกระดาษและโลหะ แรงงานรับใช้ ในบ้านที่รับค่าจ้างจากครัวเรือนรวมถึง ผู้รับงานไปทำที่บ้าน และคนงานในโรงงานที่ไม่ขึ้นทะเบียน ซึ่งเป็นลูกจ้างแอบแฝง (Disguised Wage Workers) ในเครือข่ายการผลิตและเป็นผู้ประกอบการอาชีพอิสระในสถานประกอบการขนาดเล็กมาก ซึ่งทำงานด้วยตนเอง หรือมีสมาชิกในครอบครัว หรือมีผู้ฝึกงานหรือมีลูกจ้างช่วย และ “แรงงานนอกระบบ” ในแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแรงงานนอกระบบพ.ศ. 2555-2559 อ้างอิงมาจากนิยาม “แรงงานนอกระบบ” ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ หมายถึง “ผู้มีงานทำที่มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ที่ไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายและไม่มีหลักประกันทางสังคมจากการทำงาน” แรงงานนอกระบบมีการให้คำนิยามแต่ละหน่วยงานที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับภารกิจของแต่ละหน่วยงานนั้นว่าจะเกี่ยวข้องกับแรงงานนอกระบบในเรื่องใด สำหรับกระทรวงแรงงาน กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน มีภารกิจแรงงานเกี่ยวกับการกำหนดมาตรฐานแรงงาน การคุ้มครองแรงงาน ความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน การแรงงานสัมพันธ์ การแรงงานรัฐวิสาหกิจสัมพันธ์ และการสวัสดิการแรงงาน โดยการพัฒนามาตรฐาน รูปแบบ กลไก มาตรการส่งเสริมสนับสนุน และแก้ไขปัญหา เพื่อเพิ่มโอกาสในการแข่งขันทางการค้าและพัฒนาแรงงานให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน มีกฎหมายคุ้มครองแรงงานนอกระบบแล้ว (สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดเชียงใหม่, 2561)

แรงงานนอกระบบในแผนปฏิบัติการด้านการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบ พ.ศ. 2560 – 2564 ภายใต้มาตรการทางกฎหมายกับการส่งเสริมและพัฒนาแรงงานนอกระบบหมายถึง ผู้มีงานทำที่ไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานหรือกฎหมายประกันสังคม มาตรา 33 (เป็นลูกจ้างที่มีนายจ้าง) โดยนิยาม "ผู้มีงานทำ" หมายถึง ผู้มีงานทำที่มีอายุ 15 ปี ขึ้นไป และนิยาม ไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองแรงงานหรือกฎหมายประกันสังคม" หมายถึง ไม่ได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติคุ้มครองแรงงาน พ.ศ. 2541 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และกฎหมายประกันสังคมแรงงานนอกระบบ หมายถึง ผู้มีงานทำที่ไม่ได้รับความคุ้มครอง หรือไม่มีหลักประกันทางสังคมจากการทำงาน (สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน กระทรวงแรงงาน, 2561)

จากการสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัยเกี่ยวกับแรงงานนอกระบบที่ดำเนินการโดยกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน และหน่วยงานอื่น ๆ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจำแนกแรงงานนอกระบบ พบว่าการจำแนกแรงงานนอกระบบสามารถแบ่งออกเป็น 3 แนวทาง ได้แก่

1. การจำแนกตามสถานะของแรงงานนอกระบบ เช่น องค์การแรงงานระหว่างประเทศ จำแนกแรงงานนอกระบบออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

- (1) เจ้าของกิจการในกิจการขนาดเล็ก (Owner-Employer of Microenterprise) ที่มีการว่าจ้างแรงงานน้อยโดยอาจจะมีหรือไม่มีการฝึกหัดงานให้แรงงาน

(2) ผู้เป็นเจ้าของกิจการและดำเนินธุรกิจด้วยตัวเอง (Own-Account Worker) ซึ่งอาจจะทำงานโดยลำพังหรือได้รับความช่วยเหลือจากคนอื่นโดยไม่ต้องจ่ายค่าจ้าง (เช่น สมาชิกในครอบครัว และผู้ฝึกหัดงาน)

(3) ผู้ที่ทำงานตามที่ได้รับมอบหมาย (Dependent Worker) โดยอาจได้รับหรือไม่ได้รับค่าจ้างรวมถึงคนทำงานตามสัญญาจ้างเหมา (Contract Labor) ผู้รับงานไปทำที่บ้าน (Home Worker) และคนทำงานบ้าน

2. การจำแนกตามลักษณะการทำงาน เช่น การจำแนกแรงงานนอกระบบที่ปรากฏอยู่ในแผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแรงงานนอกระบบ พ.ศ. 2555-2559 ออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

(1) กลุ่มที่ทำงานรับจ้างและมีรายได้ประจำหรือไม่ประจำ ได้แก่แรงงานที่รับจ้างเอางานไปทำที่บ้าน แรงงานรับจ้างทำของ แรงงานรับจ้างทำการเกษตรตามฤดูกาล แรงงานประมง คนรับใช้และคนทำงานบ้าน คนขับรถ (ส่วนตัวตามบ้าน) เป็นต้น

(2) กลุ่มที่ทำอาชีพอิสระทั่วไป ได้แก่ คนขับรถรับจ้าง เกษตรกร ชวนาชาวสวน แม่ค้าหาบเร่แผงลอย ช่างเสริมสวย ช่างตัดผม เจ้าของร้านขายของชำขนาดเล็ก เป็นต้น

3. การจำแนกตามประเภทธุรกิจที่แรงงานนอกระบบทำงานอยู่ เช่น กรณีการจำแนกแรงงานนอกระบบของงานศึกษาวิจัยเพื่อขยายการคุ้มครองแรงงานให้แรงงานนอกระบบของกรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานได้แบ่งกลุ่มอาชีพแรงงานนอกระบบ ดังนี้

(1) กลุ่มแรงงานรับจ้างในภาคเกษตรและประมง กลุ่มแรงงานรับจ้างทำงานในภาคเกษตร (การเพาะปลูกการทำป่าไม้ การเลี้ยงสัตว์ และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ) ได้แก่ กลุ่มแรงงานรับจ้างทำประมง

(2) กลุ่มแรงงานรับจ้างทำของ เช่น ร้านตัดเย็บเสื้อผ้า ร้านทำมุ้งลวด เหล็กตัดประตู ร้านทำตรายาง ร้านทำนามบัตร แบบพิมพ์ต่าง ๆ ร้านทำกุญแจ เป็นต้น

(3) กลุ่มแรงงานในกิจการด้านบริการ ได้แก่ กลุ่มแรงงานทำงานในสถานบันเทิง เช่น คอฟฟี่ช็อป สถานนวดแผนโบราณ บาร์ ไนต์คลับ กลุ่มแรงงานทำงานในร้านอาหาร เช่น ร้านขายข้าวแกงร้านขายก๋วยเตี๋ยว ร้านขายข้าวมันไก่ ร้านขายข้าวต้ม ร้านขายเครื่องดื่ม เป็นต้น และรวมถึงกลุ่มแรงงานทำงานในสถานเสริมความงามและสุขภาพ เช่น ร้านตัดผม ร้านเสริมสวย ร้านนวดฝ่าเท้า ร้านนวดแผนไทยร้านสปา ตลอดจนกลุ่มแรงงานสถานบริการทั่วไป เช่น ร้านซักอบรีด ร้านถ่ายเอกสารและเช่าเล่ม ร้านซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า ร้านซ่อมจักรยานยนต์ เป็นต้น

(4) กลุ่มอาชีพอิสระ ได้แก่กลุ่มขับรถรับจ้างขนส่ง เช่น จักรยานยนต์รับจ้าง แท็กซี่ รถสามล้อเครื่อง รถสามล้อถีบ กลุ่มหาบเร่แผงลอย เช่น หาบเร่ รถเข็นขายเครื่องดื่มรถเข็นขายผลไม้ รถเข็นขายอาหารปิ้งย่าง แผงขายผลไม้แผงขายผักและกลุ่มบริการอิสระ เช่น ช่างทำกุญแจ ซ่อมรองเท้า ซ่อมเสื้อผ้าทำกรอบรูป ซ่อมนาฬิกา ซ่อมเครื่องใช้ไฟฟ้า และร้านขายของชำ (ที่ไม่มีการจ้างแรงงาน) (กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน, 2561)

เมื่อสรุปจากความหมายของแรงงานนอกระบบข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า แรงงานนอกระบบ (Informal Workers) คือ ผู้ใช้แรงงานที่ทำงานโดยไม่มีสัญญาจ้างงานที่เป็นทางการ หรือไม่มีนายจ้างตามความหมายของกฎหมายแรงงาน ไม่ได้ทำงานอยู่ในสถานประกอบการของนายจ้างไม่มีค่าจ้างหรือค่าตอบแทนที่แน่นอน

หรือเป็นผู้ประกอบอาชีพอิสระหรือเป็นผู้ที่ทำงานชั่วคราวแรงงานนอกระบบจึงเป็นแรงงานที่ไม่ได้อยู่ในกรอบ ความคุ้มครองของกฎหมายคุ้มครองแรงงานกฎหมายประกันสังคมทำให้ไม่มีหลักประกันความมั่นคงใด ๆ ในการทำงาน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องงานที่มั่นคง ค่าตอบแทนแรงงานที่เป็นธรรม สุขภาพความปลอดภัยในการทำงาน และความมั่นคงในการดำรงชีวิตเมื่อเข้าสู่วัยชรา

2. แนวคิดเกี่ยวกับการประกันสังคม (The Social Security Act)

ความเป็นมาของการประกันสังคมการเปลี่ยนแปลงการปกครองโดยคณะราษฎรในปีพ.ศ. 2475 การประกันสังคมเริ่มในประเทศไทย แต่เกิดปัญหาในทางการเมืองเกี่ยวกับเค้าโครงเศรษฐกิจความขัดแย้งทางการเมือง ทำให้แนวคิดเกี่ยวกับเรื่องการประกันสังคมได้เลือนหายไปเกือบ 20 ปี ต่อมาวันที่ 29 พฤศจิกายน พ.ศ. 2494 ได้มีการทำรัฐประหาร โดยการนำของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ทำให้เกิดความต้องการในการได้รับแรงสนับสนุนจากประชาชน และกลุ่มผลประโยชน์อื่น ๆ ทำให้จอมพล ป. พิบูลสงคราม ต้องทำการสะท้อนออกมาในรูปของกฎหมายต่าง ๆ เช่น พระราชบัญญัติพรรคการเมืองพระราชบัญญัติที่ดินพระราชบัญญัติแรงงานและใน พ.ศ. 2495 ได้ตั้งคณะกรรมการสังคมสงเคราะห์ขึ้นทำให้เกิดการตราพระราชบัญญัติประกันสังคมมีผลบังคับใช้วันที่ 10 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2497 โดยกำหนดหลักการผู้ที่อยู่ในข่ายต้องประกันคือ นายจ้าง ผู้ทำการจ้าง แต่อาจรวมทั้งผู้ทำงานส่วนตัวและผู้ไม่ทำงานเนื่องจากการจัดตั้งกองทุนประกันสังคมมาจากเงินสมทบของผู้ประกันตนผู้ว่าจ้างและรัฐบาลโดยได้รับความคุ้มครองกรณีการเจ็บป่วย สงเคราะห์บุตร การคลอดบุตร ทูพพลภาพ ชราภาพ และการมาปนกิจศพ โดยจ่ายประโยชน์ทดแทนให้แก่ลูกจ้างเป็นเงินสิ่งของหรือบริการอื่นใดซึ่งจะมีการออกพระราชกฤษฎีกาอีกครั้งหนึ่ง แต่ประสบปัญหาที่ถูกมองว่าเป็นการเก็บภาษีอีกรูปแบบหนึ่งเนื่องจากกรมประกันสังคมขึ้นอยู่กับกระทรวงการคลัง จึงถูกคัดค้านในที่สุดเมื่อเดือนตุลาคมพ.ศ. 2501 จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ ได้ทำการรัฐประหารรัฐบาลของจอมพล ป. พิบูลสงคราม และมีความตั้งใจจะยกเลิกรัฐธรรมนูญกฎหมายต่าง ๆ รวมทั้งพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2497 เนื่องจากต้องการเน้นบรรยากาศการส่งเสริมการลงทุนแต่ถูกคัดค้านจากนักวิชาการจึงได้ชี้แจงถึงความจำเป็นของพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวจึงขอให้การยุบกรมประกันสังคมเหลือไว้ 1 กอง คือ กองความมั่นคงเพื่อจะได้ทำหน้าที่ศึกษาปัญหาและความเป็นไปได้ในอนาคต (นิคม จันทรวินิจ, 2537)

กระทรวงมหาดไทยได้เสนอให้คณะรัฐมนตรีทบพวนำระบบประกันสังคมมาใช้บังคับซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบและเมื่อได้ปรับปรุงแก้ไขแล้วให้นำร่างพระราชบัญญัติฉบับใหม่เสนอต่อคณะรัฐมนตรีโดยเร็วและได้มีการเสนอร่างดังกล่าวต่อคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 23 มิถุนายน 2507 คณะรัฐมนตรีได้พิจารณาแล้วส่งให้สภาวิจัยแห่งชาติทำการศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับระบบการประกันสังคมและเสนอความเห็นประกอบการพิจารณาด้วยใน พ.ศ. 2508 โดยสภาวิจัยแห่งชาติเห็นว่าเรื่องการประกันสังคมจะทำให้ประชาชนที่ยากจนได้รับความเดือดร้อนจากการจ่ายเงินสมทบส่วนผู้มีรายได้ก็สามารถใช้บริการทางการแพทย์ได้ตามความต้องการอยู่แล้วนายจ้างต้องจ่ายเงินสมทบเป็นสองเท่าของลูกจ้างทำให้ค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นต้นทุนการผลิตจะสูงขึ้นประชาชนจะได้รับความเดือดร้อนจากราคาสินค้าแพงประกอบกับลูกจ้างในประเทศไทยมีจำนวนน้อยและมีได้แสดงความต้องการเรื่องประกันสังคมมากเท่าไรหรือนักจึงทำให้เกิดการตั้งข้อสงสัยเรื่องการประกันสังคมและต่อมารัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์

เป็นนายกรัฐมนตรี ได้นำเรื่องการประกันสังคมพิจารณาต่อและคณะรัฐมนตรีมีมติรับหลักการเมื่อเดือนธันวาคม พ.ศ. 2523 และในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2524 รัฐบาลได้แต่งตั้งคณะกรรมการเตรียมการประกันสังคมขึ้นมาอีกครั้ง โดยมีปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นประธานและคณะกรรมการเตรียมการประกันสังคมได้แต่งตั้ง คณะอนุกรรมการขึ้นอีก 4 คณะคือ คณะอนุกรรมการแพทย์ คณะอนุกรรมการกฎหมาย คณะอนุกรรมการการเงิน และ คณะอนุกรรมการการบริหาร พร้อมทั้งได้นำพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2497 มาปรับปรุงแก้ไขด้วย เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2527 คณะรัฐมนตรีได้มีมติตามคณะกรรมการปฏิรูประบบราชการโดยให้ขยายขอบเขต งานด้านกองทุนเงินทดแทนให้ทั่วทุกจังหวัดเสียก่อนภายในปี 2528 แล้วจึงค่อยกลับมาพิจารณาเรื่อง การประกันสังคมในภายหลังจนกระทั่ง สมัยรัฐบาลของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการผลักดัน ให้มีการออกพระราชบัญญัติประกันสังคมของกระทรวงมหาดไทยเข้าสู่การพิจารณาและผ่านความเห็นชอบของ สภาผู้แทนราษฎรวันที่ 11 กรกฎาคม 2533 เป็นต้นมา (จิราภรณ์ เกสรสุจริต และลัดดา วัจนะสาธิตากุล, 2538)

2.1 ความหมาย และสาระสำคัญของกฎหมายประกันสังคม

ความหมายของการประกันสังคม

การประกันสังคม คือ โครงการที่รัฐจัดตั้งขึ้นมีวัตถุประสงค์ที่จะให้หลักประกันแก่ประชาชน ให้มีความ มั่นคงในการดำรงชีพ โดยมีหลักให้ประชาชนที่มีรายได้ประจำออกเงินสมทบเข้ากองทุนกลาง เงินสมทบนี้ใน โครงการบางประเภทนายจ้างจะต้องร่วมออกเงินสมทบด้วย และในบางกรณีรัฐบาลเป็นผู้เข้าร่วมออกเงินสมทบ ด้วยกองทุนนี้จะจ่ายให้แก่ประชาชนผู้ส่งเงินสมทบเมื่อประสบเคราะห์กรรมต่าง ๆ เช่น ในเรื่องการ เจ็บป่วย การคลอดบุตร การประสบอุบัติเหตุจากการทำงาน การว่างงาน และการชราภาพ (นิคม จันทรวินิจ, 2537) และการประกันสังคม หมายถึง การประกันภัยให้แก่ประชาชนในสังคมในวงกว้างกว่าการประกันภัยของภาค เอกชน ได้แก่ การที่รัฐบาลหนุนหลังหรือจัดการให้นายจ้างลูกจ้างจัดระบบประกันในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อเป็นการ ลดความเสี่ยงแก่บรรดาผู้เกี่ยวข้องกับการประกันสังคมจึงเป็นโครงการประเภทที่เกี่ยวกับการประกันสุขภาพเพื่อ รักษาพยาบาลยามที่เจ็บไข้การประกันรายได้เมื่อตกงานการประกันรายได้อายุมชราพันวัยทำงาน เป็นต้น การ ประกันเป็นเรื่องของผู้ที่ให้ประกันภัย ผู้เอาประกัน ซึ่งโดยหลักการแล้วผู้เอาประกันคือผู้ที่จะได้รับผลประโยชน์ ภายหลังจากการเกิดกรณีที่ตนประกันไว้ (อมร รักษาสัตย์, 2533)

ดังนั้นจากความหมายของการประกันสังคมข้างต้น จึงสามารถสรุปได้ว่า การประกันสังคม คือการสร้าง หลักประกันในการดำรงชีวิตในกลุ่มของสมาชิกที่มีรายได้ และจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนกลางเพื่อรับผิดชอบ เฉลี่ยความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในการดำรงชีวิตที่เป็นเรื่องหลัก ๆ เช่น การเจ็บป่วย ทูพพลภาพ ตาย ชราภาพและ การว่างงาน เพื่อให้ได้รับความช่วยเหลือในด้านการรักษาพยาบาล และชดเชยรายได้อย่างต่อเนื่อง อันเป็นการ สร้างความมั่นคงทางสังคมในรูปแบบหนึ่ง

2.2 สาระสำคัญของกฎหมายประกันสังคม

พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2533 และที่แก้ไขเพิ่มเติมซึ่งมีการแก้ไขเพิ่มเติมจนถึง พระราชบัญญัติประกันสังคม (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2558 มีสาระสำคัญของกฎหมายกล่าวคือ เป็นกฎหมายที่ใช้บังคับ ให้นายจ้างที่มีลูกจ้างตั้งแต่หนึ่งคนขึ้นไปต้องส่งเงินสมทบเข้ากองทุนเพื่อเป็นทุนใช้จ่ายให้ผู้ประกันตนได้รับ

ประโยชน์ทดแทนและเป็นค่าใช้จ่ายตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมายโดยกองทุนประกอบด้วยเงินสมทบจากรัฐบาล นายจ้างและผู้ประกันตนเงินเพิ่มผลประโยชน์ของ กองทุน เงินค่าธรรมเนียม เงินที่ได้รับในสถานการณ์เป็นผู้ประกันตน กฎหมายกำหนดว่าบุคคลผู้ที่ได้รับประโยชน์ทดแทนตามกฎหมายจะต้องเป็นผู้ประกันตนตามกฎหมาย กล่าวคือ เป็นผู้ซึ่งจ่ายเงินสมทบอันก่อให้เกิดสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทน ผู้ประกันตนตามกฎหมาย ฉบับนี้แบ่งได้เป็น 3 ประเภท ประเภทที่ 1 การเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 คือ ลูกจ้างซึ่งทำงานให้กับ นายจ้างที่อยู่ในสถานประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 1 คนขึ้นไปโดยลูกจ้างมีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปีบริบูรณ์และไม่ เกิน 60 ปีบริบูรณ์เป็นผู้ประกันตนผู้มีหน้าที่จ่ายเงินสมทบคือรัฐบาล นายจ้างและผู้ประกันตนออกเงินสมทบเข้า กองทุน มีการให้ความคุ้มครอง 7 กรณี ได้แก่ ประสบอันตรายหรือเจ็บป่วยรวมทั้งการส่งเสริมสุขภาพและการ ป้องกันโรค ตาย ว่างาน คลอดบุตร สงเคราะห์บุตร ทูพพลภาพ ชราภาพ ประเภทที่ 2 การเป็นผู้ประกันตน ตามมาตรา 39 คือ ผู้ที่เคยเป็นลูกจ้างที่เป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 มาก่อนโดยจ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อย กว่า 12 เดือน ต่อมาความเป็นผู้ประกันตนสิ้นสุดลงเพราะการสิ้นสภาพการเป็นลูกจ้างถ้าผู้ประกันตนนั้น ประสงค์จะเป็นผู้ประกันตนต่อไปให้แสดงความจำนงต่อสำนักงานประกันสังคมตามภายใน 6 เดือนนับแต่วัน สิ้นสุดความเป็นผู้ประกันตนและให้ผู้ประกันตนนำส่งเงินสมทบเข้ากองทุนเดือนละครั้งภายในวันที่ 15 ของเดือนถัดไปให้รัฐบาลและผู้ประกันตนออกเงินสมทบเข้ากองทุนโดยรัฐบาลออกหนึ่งเท่าและผู้ประกันตน ออกสองเท่าของอัตราเงินสมทบที่แต่ละฝ่ายต้องออกตามที่กำหนดโดยได้รับความคุ้มครอง 6 กรณี ได้แก่ ประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย รวมทั้งการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค คลอดบุตร ทูพพลภาพ ตาย สงเคราะห์บุตร ชราภาพ ประเภทที่ 3 คือการเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ซึ่งเป็นบุคคลที่มีใช้ลูกจ้าง ตามมาตรา 33 และไม่ได้เป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 39 สามารถสมัครเข้าเป็นผู้ประกันตนโดยสมัครใจได้โดย ให้แสดงความจำนงต่อสำนักงานประกันสังคมหลักเกณฑ์และอัตราการจ่ายเงินสมทบ ประเภทประโยชน์ ทดแทนที่จะได้รับ ตลอดจนหลักเกณฑ์และเงื่อนไขในการรับประโยชน์ทดแทนนั้นซึ่งผู้สมัครสามารถเลือกสิทธิ ประโยชน์ตามความคุ้มครองได้ 3 ทางเลือก คือ ทางเลือกที่ 1 จ่ายเงินสมทบเดือนละ 70 บาท สิทธิประโยชน์ พื้นฐานคุ้มครอง 3 กรณี คือ กรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย กรณีทูพพลภาพ กรณีตาย ทางเลือกที่ 2 จ่ายเงินสมทบเดือนละ 100 บาทสิทธิประโยชน์พื้นฐานคุ้มครอง 4 กรณี คือ กรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย กรณีทูพพลภาพ กรณีตาย และกรณีชราภาพ และทางเลือกที่ 3 จ่ายเงินสมทบเดือนละ 300 บาท สิทธิ ประโยชน์พื้นฐานคุ้มครอง 5 กรณี คือกรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย กรณีทูพพลภาพ กรณีตาย กรณีชรา ภาพ และกรณีสงเคราะห์บุตรกฎหมายยังกำหนดให้นายจ้างได้แก่ นายจ้างที่มีลูกจ้างเป็นผู้ประกันตนต้องยื่น แบบรายการขึ้นทะเบียนนายจ้าง และแบบรายการขึ้นทะเบียนผู้ประกันตนต่อสำนักงานประกันสังคมภายใน 30 วันนับแต่วันที่ลูกจ้างนั้นเป็นผู้ประกันตน และมีหน้าที่ในการส่งเงินสมทบในส่วนที่ หักจากค่าจ้างของลูกจ้าง ผู้ประกันตน และเงินสมทบในส่วนของนายจ้างให้แก่สำนักงานประกันสังคมในแต่ละเดือน

3. แรงงานนอกระบบ กับสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายประกันสังคม

3.1. สิทธิประโยชน์ตามกฎหมายประกันสังคม

ประเทศไทยได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประกันสังคมพ.ศ. 2533 และมีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกันสังคม(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2537 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 โดยมีหลักการเพื่อสร้างหลักประกันให้แก่ลูกจ้างและบุคคลอื่นโดยจัดตั้งกองทุนประกันสังคมขึ้นเพื่อให้การสงเคราะห์แก่ลูกจ้างและบุคคลอื่นซึ่งประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย ทุพพลภาพ หรือตายอันมิใช่เนื่องจากการทำงานรวมทั้งกรณีคลอดบุตร กรณีสงเคราะห์บุตร กรณีชราภาพ และกรณีว่างงาน ซึ่งเป็นการให้หลักประกันเฉพาะลูกจ้างและกฎหมายดังกล่าวได้เริ่มใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 2 กันยายน 2533 ปัจจุบันใช้บังคับกับสถานประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 1 คนขึ้นไปและให้ความคุ้มครองลูกจ้างที่ประสบอันตรายตายหรือเจ็บป่วย คลอดบุตร ทุพพลภาพ ตาย สงเคราะห์บุตรและชราภาพและกรณีว่างงาน ซึ่งมีพระราชกฤษฎีกาให้มีการเงินสมทบตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2537 ทั้งนี้ นายจ้าง ลูกจ้าง และรัฐบาลจะร่วมกันส่งเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคมตามระยะเวลากฎหมายกำหนดจึงจะมีสิทธิได้รับประโยชน์ทดแทนพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 ได้กำหนดการเป็นผู้ประกันตนไว้ 2 ประเภท ประเภทที่ 1 ได้แก่ ผู้ประกันตนโดยบังคับ คือลูกจ้างที่ทำงานอยู่ในสถานประกอบการที่มีลูกจ้างตั้งแต่ 1 คนขึ้นไป อายุไม่ต่ำกว่า 15 ปี บริบูรณ์ และไม่เกิน 60 ปี บริบูรณ์ นายจ้างมีหน้าที่ต้องขึ้นทะเบียนและจะต้องส่งเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคมทั้งส่วนของนายจ้างและลูกจ้างหรืออีกนัยหนึ่งคือเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 ประเภทที่ 2 ได้แก่ ผู้ประกันตนโดยสมัครใจโดยแยกออกเป็น 2 กรณี คือ กรณีที่ 1 ผู้ประกันตนตามมาตรา 39 ซึ่งบทบัญญัติในมาตราดังกล่าวมีหลักว่าผู้ที่เคยเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 ต่อมาความเป็นผู้ประกันตนสิ้นสุดลงจะด้ายเหตุถูกเลิกจ้างหรือลาออกก็ตามซึ่งกฎหมายได้ออกมารองรับลูกจ้างเหล่านี้ เพื่อให้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายประกันสังคมอย่างต่อเนื่องกรณีที่ 2 เป็นกรณีของผู้ประกันตนตามมาตรา 40 ซึ่งบทบัญญัติในมาตราดังกล่าวมีหลักว่าประชาชนทั่วไปที่มีลูกจ้าง ผู้ประกันตนตามมาตรา 33 และมาตรา 40 สามารถเข้าเป็นผู้ประกันตนได้ซึ่งในกรณีนี้จะได้ศึกษาเฉพาะความเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 40 (พระราชบัญญัติประกันสังคม, 2558)

3.2 ปัญหาการคุ้มครองแรงงานนอกระบบตามกฎหมายประกันสังคม

ในปัจจุบันถึงแม้แรงงานนอกระบบถึงแม้ว่าจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายประกันสังคมมากขึ้นแต่แรงงานนอกระบบก็ยังประสบปัญหาในด้านสิทธิประโยชน์และการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายประกันสังคมอีกหลายโดยสาเหตุที่แรงงานนอกระบบไม่ได้เป็นผู้ประกันตนและไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายประกันสังคม ประกอบไปด้วย

1. แรงงานนอกระบบไม่ได้รับข้อมูลที่เพียงพอเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายประกันสังคม ทำให้ไม่ทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับสิทธิประโยชน์ และขั้นตอนในการสมัครเป็นผู้ประกันตนตามกฎหมาย
2. แรงงานนอกระบบเห็นว่าสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายประกันสังคมที่จะได้รับนั้นเป็นจำนวนน้อยและไม่คุ้มค่ากับจำนวนเงินที่ตนจะต้องจ่ายไปทุกเดือน และตนไม่ได้ใช้ประโยชน์จากความคุ้มครองตามกฎหมายประกันสังคมอย่างคุ้มค่าเพียงพอ
3. แรงงานนอกระบบเห็นว่า การจ่ายเงินสมทบในแต่ละเดือนเป็นการเพิ่มภาระค่าใช้จ่าย

4. แร้งงานนอกระบบเห็นว่าสิทธิประโยชน์ที่ตนมีและได้รับเพียงพอแล้ว เช่น สวัสดิการรักษายาบาลที่ได้รับจากบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า หรือการประกันภาคเอกชน แร้งงานนอกระบบไม่มีแรงจูงใจในการเข้าสู่ระบบประกันสังคมทำให้แร้งงานนอกระบบเข้าสู่ระบบประกันสังคมเป็นจำนวนไม่มาก จึงทำให้ไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายประกันสังคม

3.3 แร้งงานนอกระบบ กับสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายประกันสังคม

"ประกันสังคม" คือ การสร้างหลักประกันในการดำรงชีพในกลุ่มของสมาชิกที่มีรายได้และจ่ายเงินสมทบเข้ากองทุนประกันสังคมโดยสมาชิกจะได้รับผลประโยชน์ทดแทนเมื่อเจ็บป่วย คลอดบุตร สงเคราะห์บุตรทุพพลภาพ ชราภาพ ว่างาน และเสียชีวิต เพื่อให้ได้รับการรักษายาบาลและมีรายได้อย่างต่อเนื่องตามพระราชบัญญัติประกันสังคม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2558 มาตรา 40 กำหนดให้สิทธิประโยชน์กับแร้งงานที่ไม่ได้เป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 และมาตรา 39 ผู้ที่จะสมัครเป็นผู้ประกันตนภาคสมัครใจได้นั้นต้องประกอบอาชีพอิสระ หรือเป็นแร้งงานนอกระบบ เช่น กลุ่มพ่อค้า แม่ค้า เกษตรกร รวมไปถึงพนักงานต่าง ๆ มีอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปีบริบูรณ์ และไม่เกิน 60 ปีบริบูรณ์ ผู้สมัครสามารถเลือกสิทธิประโยชน์ตามความคุ้มครองได้ 3 ทางเลือกดังนี้

ทางเลือกที่ 1 ผู้ประกันตนจ่ายเงินสมทบ 70 บาท และรัฐบาลช่วยสมทบ 30 บาท รวมเป็นจ่ายเงินเข้ากองทุนประกันสังคมเดือนละ 100 บาท ผู้ประกันตนจะได้รับความคุ้มครองเมื่อเจ็บป่วย ทุพพลภาพและเสียชีวิต ดังนี้

1. สิทธิประโยชน์กรณีเจ็บป่วย

ผู้ประกันตนจะได้รับเงินทดแทนจากการขาดรายได้เมื่อเจ็บป่วยและนอนโรงพยาบาลวันละ 300 บาท แต่ไม่เกิน 30 วันต่อปี และกรณีไม่ได้นอนรักษาตัวในโรงพยาบาล (ผู้ป่วยนอก) แต่มีใบรับรองแพทย์ให้หยุดงานตั้งแต่ 3 วันขึ้นไป จะได้รับเงินชดเชยวันละ 200 บาท แต่ไม่เกิน 30 วันต่อปี และกรณีแพทย์สั่งให้หยุดงานไม่เกิน 3 วัน จะได้รับเงินชดเชยวันละ 50 บาท แต่ไม่เกิน 3 ครั้งต่อปีโดยมีเงื่อนไขว่าผู้ประกันตนต้องจ่ายเงินสมทบมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 เดือน และคำรักษายาบาลให้ใช้สิทธิหลักประกันสุขภาพหรือบัตรทองจากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ

2. สิทธิประโยชน์กรณีทุพพลภาพ

ทุพพลภาพ หมายถึง การสูญเสียอวัยวะหรือสมรรถภาพของอวัยวะหรือร่างกายหรือสูญเสียภาวะปกติของจิตใจจนไม่สามารถทำงานได้ผู้ประกันตนจะได้รับเงินทดแทนกรณีทุพพลภาพจากการขาดรายได้ตั้งแต่ 500-1,000 บาทต่อเดือน เป็นระยะเวลา 15 ปี โดยมีเงื่อนไขดังนี้

ผู้ประกันตนที่จ่ายเงินสมทบครบ 6 เดือน ภายใน 10 เดือน ก่อนเป็นผู้ทุพพลภาพ จะได้รับเงินทดแทน 500 บาทต่อเดือน

ผู้ประกันตนที่จ่ายเงินสมทบครบ 12 เดือน ภายใน 20 เดือน ก่อนเป็นผู้ทุพพลภาพ จะได้รับเงินทดแทน 650 บาทต่อเดือน

ผู้ประกันตนที่จ่ายเงินสมทบครบ 24 เดือน ภายใน 40 เดือน ก่อนเป็นผู้ทุพพลภาพ จะได้รับเงินทดแทน 800 บาทต่อเดือน

ผู้ประกันตนที่จ่ายเงินสมทบครบ 36 เดือน ภายใน 60 เดือน ก่อนเป็นผู้ทุพพลภาพ จะได้รับเงินทดแทน 1,000 บาทต่อเดือน

3. สิทธิประโยชน์กรณีเสียชีวิต

ผู้ประกันตนจะได้รับเงินทดแทนกรณีเสียชีวิตเป็นเงินค่าทำศพ 20,000 บาท และหากผู้ประกันตนจ่ายเงินเข้ากองทุนประกันสังคมครบ 60 เดือนก่อนเสียชีวิต จะได้รับเงินสมทบเพิ่มอีก 3,000 บาท

ทางเลือกที่ 2 ผู้ประกันตนจ่ายเงินสมทบ 100 บาท และรัฐบาลช่วยสมทบ 50 บาท รวมเป็นจ่ายเงินเข้ากองทุนประกันสังคมเดือนละ 150 บาท ผู้ประกันตนจะได้รับความสะดวกเมื่อเจ็บป่วย ทุพพลภาพ ชราภาพและเสียชีวิต ดังนี้

1. สิทธิประโยชน์กรณีเจ็บป่วย

ผู้ประกันตนจะได้รับเงินทดแทนจากการขาดรายได้เมื่อเจ็บป่วยและนอนโรงพยาบาลวันละ 300 บาท แต่ไม่เกิน 30 วันต่อปี และกรณีไม่ได้นอนรักษาตัวในโรงพยาบาล (ผู้ป่วยนอก) แต่มีใบรับรองแพทย์ให้หยุดงานตั้งแต่ 3 วันขึ้นไป จะได้รับเงินชดเชยวันละ 200 บาท แต่ไม่เกิน 30 วันต่อปี และกรณีแพทย์สั่งให้หยุดงานไม่เกิน 3 วัน จะได้รับเงินชดเชยวันละ 50 บาท แต่ไม่เกิน 3 ครั้งต่อปี

2. สิทธิประโยชน์กรณีทุพพลภาพ

ผู้ประกันตนจะได้รับเงินทดแทนกรณีทุพพลภาพจากการขาดรายได้ตั้งแต่ 500-1,000 บาทต่อเดือน เป็นระยะเวลา 15 ปี โดยมีเงื่อนไขดังนี้

ผู้ประกันตนที่จ่ายเงินสมทบครบ 6 เดือน ภายใน 10 เดือน ก่อนเป็นผู้ทุพพลภาพ จะได้รับเงินทดแทน 500 บาทต่อเดือน

ผู้ประกันตนที่จ่ายเงินสมทบครบ 12 เดือน ภายใน 20 เดือน ก่อนเป็นผู้ทุพพลภาพ จะได้รับเงินทดแทน 650 บาทต่อเดือน

ผู้ประกันตนที่จ่ายเงินสมทบครบ 24 เดือน ภายใน 40 เดือน ก่อนเป็นผู้ทุพพลภาพ จะได้รับเงินทดแทน 800 บาทต่อเดือน

ผู้ประกันตนที่จ่ายเงินสมทบครบ 36 เดือน ภายใน 60 เดือน ก่อนเป็นผู้ทุพพลภาพ จะได้รับเงินทดแทน 1,000 บาทต่อเดือน

3. สิทธิประโยชน์กรณีชราภาพ

ผู้ประกันตนจะได้รับเงินบำเหน็จชราภาพเป็นเงินก้อนพร้อมดอกผลเมื่ออายุครบ 60 ปีบริบูรณ์หรือสิ้นสุดการเป็นผู้ประกันตน โดยผู้ประกันตนสามารถจ่ายเงินออมเพิ่มได้ไม่เกินเดือนละ 1,000 บาท

4. สิทธิประโยชน์กรณีเสียชีวิต

ผู้ประกันตนจะได้รับเงินทดแทนกรณีเสียชีวิตเป็นเงินค่าทำศพ 20,000 บาทและหากผู้ประกันตนจ่ายเงินเข้ากองทุนประกันสังคมครบ 60 เดือนก่อนเสียชีวิตจะได้รับเงินสมทบเพิ่มอีก 3,000 บาท

ทางเลือกที่ 3 ผู้ประกันตนจ่ายเงินสมทบ 300 บาท และรัฐบาลช่วยสมทบ 150 บาท รวมเป็นจ่ายเงินเข้ากองทุนประกันสังคมเดือนละ 450 บาท ผู้ประกันตนจะได้รับความสะดวกเมื่อเจ็บป่วย สงเคราะห์บุตร ทูพพลภาพ ชราภาพ และเสียชีวิต ดังนี้

1. สิทธิประโยชน์กรณีเจ็บป่วย

ผู้ประกันตนจะได้รับเงินทดแทนจากการขาดรายได้เมื่อเจ็บป่วยและนอนโรงพยาบาลวันละ 300 บาท แต่ไม่เกิน 90 วันต่อปี และกรณีไม่ได้นอนรักษาตัวในโรงพยาบาล (ผู้ป่วยนอก) แต่ไปรับรองแพทย์ให้หยุดงาน ตั้งแต่ 3 วันขึ้นไปจะได้รับเงินชดเชยวันละ 200 บาท แต่ไม่เกิน 90 วันต่อปี

2. สิทธิประโยชน์กรณีสงเคราะห์บุตร

ผู้ประกันตนจะได้รับเงินสงเคราะห์บุตรคนละ 200 บาทต่อเดือน คราวละ 2 คน โดยจะเริ่มได้รับสิทธิตั้งแต่บุตรแรกเกิดถึงบุตรอายุ 6 ปีบริบูรณ์

3. สิทธิประโยชน์กรณีทุพพลภาพ

ผู้ประกันตนจะได้รับเงินทดแทนกรณีทุพพลภาพจากการขาดรายได้ตั้งแต่ 500-1,000 บาทต่อเดือนไปตลอดชีวิต โดยมีเงื่อนไขดังนี้

ผู้ประกันตนที่จ่ายเงินสมทบครบ 6 เดือน ภายใน 10 เดือน ก่อนเป็นผู้ทุพพลภาพ จะได้รับเงินทดแทน 500 บาทต่อเดือน

ผู้ประกันตนที่จ่ายเงินสมทบครบ 12 เดือน ภายใน 20 เดือน ก่อนเป็นผู้ทุพพลภาพ จะได้รับเงินทดแทน 650 บาทต่อเดือน

ผู้ประกันตนที่จ่ายเงินสมทบครบ 24 เดือน ภายใน 40 เดือน ก่อนเป็นผู้ทุพพลภาพ จะได้รับเงินทดแทน 800 บาทต่อเดือน

ผู้ประกันตนที่จ่ายเงินสมทบครบ 36 เดือน ภายใน 60 เดือน ก่อนเป็นผู้ทุพพลภาพ จะได้รับเงินทดแทน 1,000 บาทต่อเดือน

4. สิทธิประโยชน์กรณีชราภาพ

ผู้ประกันตนจะได้รับเงินบำเหน็จชราภาพเป็นเงินก้อนพร้อมดอกผลเมื่ออายุครบ 60 ปีบริบูรณ์หรือสิ้นสุดการเป็นผู้ประกันตน และเมื่อผู้ประกันตนจ่ายเงินสมทบครบ 180 เดือน ได้รับเงินเพิ่ม 10,000 บาท โดยผู้ประกันตนสามารถจ่ายเงินออมเพิ่มได้ไม่เกินเดือนละ 1,000 บาท ผู้มีสิทธิรับเงินบำเหน็จ คือ ผู้ประกันตน แต่กรณีผู้ประกันตนถึงแก่ความตายก่อนอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ ให้จ่ายเงินบำเหน็จชราภาพแก่ผู้มีสิทธิรับเงินบำเหน็จชราภาพ ดังนี้ สามี ภรรยา หรือบุตรของผู้ประกันตนในจำนวนที่เท่า ๆ กัน แต่หากไม่มีผู้มีสิทธิตามข้างต้นให้จ่ายเงินบำเหน็จชราภาพแก่บุคคล ซึ่งผู้ประกันตนทำหนังสือระบุให้เป็นผู้มีสิทธิได้รับบำเหน็จชราภาพ

5. สิทธิประโยชน์กรณีเสียชีวิต ผู้ประกันตนตามมาตรา 40 จะได้รับเงินทดแทนกรณีเสียชีวิตเป็นเงินค่าทำศพ 40,000 บาท แรงงานนอกระบบสามารถสมัครเป็นผู้ประกันตนภาคสมัครใจได้ที่ สำนักงานประกันสังคมทั่วประเทศและหน่วยบริการเคลื่อนที่ของสำนักงานประกันสังคม โดยใช้เพียงบัตรประจำตัวประชาชน อีกทั้งผู้ประกันตนสามารถใช้สิทธิลดหย่อนภาษีในส่วนของเงินสมทบที่ผู้ประกันตนจ่ายให้กับกองทุนประกันสังคมในแต่ละปีโดยใช้ใบเสร็จรับเงินที่ผู้ประกันตนจ่ายเงินสมทบเป็นหลักฐาน หรือขอหนังสือรับรองการชำระเงินสมทบจากสำนักงานประกันสังคม (โสธรญา พิกุลหอม, 2561)

บทสรุปแนวทางในการจัดการแรงงานนอกระบบกับสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายการประกันสังคม

จากการศึกษาหลักเกณฑ์เกี่ยวกับแนวคิดประเภทลักษณะของแรงงานนอกระบบและการประกันสังคม รวมทั้งสาระสำคัญของพระราชบัญญัติประกันสังคมพ.ศ. 2533 ในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองและสิทธิประโยชน์ของแรงงานนอกระบบตามกฎหมายประกันสังคมจะเห็นได้ว่าแรงงานนอกระบบในประเทศไทยเป็นแรงงานกลุ่มใหญ่ของประเทศและเป็นกลุ่มแรงงานที่มีจำนวนมากกว่าแรงงานในระบบโดยเมื่อพิจารณาจากจำนวนผู้ประกอบการอาชีพแล้วก็ถือว่าเป็นแรงงานที่มีจำนวนมากที่สุดในประเทศและนับวันยิ่งจะมีจำนวนมากขึ้น โดยเฉพาะในช่วงที่ประเทศไทยประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจก็จะมีส่วนผลักดันให้แรงงานในระบบที่ไม่สามารถดำเนินธุรกิจต่อไปได้จะต้องออกมาประกอบอาชีพเป็นแรงงานนอกระบบและถึงแม้แรงงานนอกระบบจะเป็นแรงงานกลุ่มใหญ่ของประเทศแต่กลับพบว่าต้องประสบปัญหามากมายที่เกิดจากการทำงานได้แก่ ปัญหาจากการทำงาน ปัญหาจากความไม่ปลอดภัยในการทำงาน ปัญหาจากสภาพแวดล้อมในการทำงาน ปัญหาไม่มีหลักประกันในการดำรงชีวิต และปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยที่ประชาชนส่วนใหญ่ไม่สามารถเข้าถึงสวัสดิการพื้นฐานของรัฐอย่างทั่วถึง ปัญหาที่สำคัญคือไม่มีหลักประกันในความมั่นคงในการทำงานไม่มีงานประจำไม่มีรายได้ที่แน่นอนไม่มีสิทธิหรือสวัสดิการใด ๆ ภาครัฐและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงได้พยายามปรับปรุงแก้ไข กฎระเบียบที่เกี่ยวข้องกับสิทธิประโยชน์ทางสุขภาพของบุคคลให้สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันโดยได้เพิ่มสิทธิประโยชน์ทางประกันสังคมให้กับสวัสดิการใด ๆ ดูแลแรงงานนอกระบบให้เข้ามาอยู่ในระบบประกันสังคมเช่นเดียวกับผู้ที่ทำงานในระบบอย่างพนักงานหรือลูกจ้างตามมาตรา 33 โดยได้เปิดให้มี "การประกันตนภาคสมัครใจตามพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533 มาตรา 40 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติประกันสังคม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2558" เพื่อเป็นการสร้างหลักประกันชีวิตให้กับผู้ประกันตนและครอบครัวอีกทั้งยังคาดหวังว่าจะสามารถเติมเต็มช่องว่างทางสังคมของกลุ่มอาชีพอิสระได้อย่างมีประสิทธิภาพสามารถลดปัญหาความเหลื่อมล้ำที่มีผลต่อเศรษฐกิจของประเทศการประกันตนภาคสมัครใจตามมาตรา 40 เปิดโอกาสให้ผู้สมัครที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีบริบูรณ์ ถึง 60 ปีบริบูรณ์ ประกอบอาชีพอิสระไม่เคยเป็นผู้ประกันตนตามมาตรา 33 และมาตรา 39 และไม่เป็นบุคคลทุพพลภาพสามารถสมัครเข้าเป็นสมาชิกกองทุนประกันสังคม โดยสามารถเลือกจ่ายเงินสมทบได้ 3 ทางเลือก ดังนี้ 1. ผู้ประกันตนจ่ายเงินสมทบ 70 บาทต่อเดือน และรัฐบาลสมทบ 30 บาทต่อเดือน จะได้รับความคุ้มครอง 3 กรณี คือ เจ็บป่วย ทุพพลภาพ และเสียชีวิต 2. ผู้ประกันตนจ่ายเงินสมทบ 100 บาทต่อเดือน และรัฐบาลสมทบ 50 บาทต่อเดือน จะได้รับความคุ้มครอง

4 กรณี คือ เจ็บป่วย ทูพพลภาพ และเสียชีวิต 3. ผู้ประกันตนจ่ายเงินสมทบ 300 บาทต่อเดือน และรัฐบาลช่วยสมทบ 150 บาทต่อเดือน จะได้รับความคุ้มครอง 5 กรณี คือ เจ็บป่วย สงเคราะห์บุตร ทูพพลภาพ ชราภาพ และเสียชีวิต

ปัจจุบันสำนักงานประกันสังคมได้ส่งเสริมให้ประชาชนที่ประกอบอาชีพอิสระได้เข้ามาเป็นผู้ประกันตนในระบบมากขึ้น โดยอำนวยความสะดวกตั้งแต่การสมัครเข้าเป็นผู้ประกันตนภาคสมัครใจโดยใช้เพียงบัตรประจำตัวประชาชนติดต่อกับสำนักงานประกันสังคมได้ทั่วประเทศและยังอำนวยความสะดวกในการจ่ายเงินสมทบของผู้ประกันตนในแต่ละเดือนอย่างหลากหลายช่องทาง เช่น สำนักงานประกันสังคมทุกสาขาทั่วประเทศ เคาน์เตอร์เซอร์วิส หรือหักผ่านบัญชี ธนาคารต่าง ๆ ที่เข้าร่วมเป็นต้น อย่างไรก็ตามผู้เขียนขอเสนอแนวทางเพิ่มเติมเพื่อให้การทำงานและการประสานงานในด้านข้อมูลการประชาสัมพันธ์และการบริหารจัดการด้านแรงงานเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นนำไปสู่แนวทางในการจัดการแรงงานนอกเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี การกำหนดกรอบนโยบายในระดับประเทศ เป็นการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน ดังนี้

1. สำนักงานประกันสังคมควรเพิ่มอัตราการจ่ายเงินสมทบให้กว้างขึ้น เนื่องจากแรงงานนอกระบบในปัจจุบันมีรายได้ค่อนข้างสูง ดังนั้นการเพิ่มฐานการจ่ายเงินสมทบและเพิ่มสิทธิประโยชน์ความคุ้มครองจะสามารถจูงใจให้แรงงานนอกระบบสมัครเข้าเป็นผู้ประกันตนในระบบมาก

2. การประชาสัมพันธ์ การให้ข้อมูลข่าวสารแก่แรงงานนอกระบบในการเข้าสู่ระบบประกันตนเนื่องจากถึงแม้กฎหมายประกันสังคมจะเปิดโอกาสให้แรงงานนอกระบบสามารถสมัครเป็นผู้ประกันตนได้โดยสมัครใจแต่แรงงานนอกระบบก็ยังเข้าสู่ระบบประกันสังคมเป็นจำนวนที่ไม่มากนักทำให้ไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายประกันสังคมโดยมีสาเหตุหลัก ๆ ได้แก่ การไม่ได้รับข้อมูลที่เพียงพอเกี่ยวกับรายละเอียดขั้นตอนการสมัครและสิทธิประโยชน์ต่าง ๆ ตามกฎหมายการที่เห็นว่าสิทธิประโยชน์ตามกฎหมายประกันสังคมมีจำนวนน้อย ไม่คุ้มค่ากับจำนวนเงินที่ตนจะต้องจ่ายและเป็นการเพิ่มภาระค่าใช้จ่ายโดยไม่จำเป็นเท่าที่ควรรวมถึงเห็นว่าสิทธิประโยชน์ที่ตนมีและได้รับเพียงพอแล้ว เช่น สวัสดิการการรักษาพยาบาลที่ได้รับจากบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า หรือการประกันภาคเอกชน เป็นต้น นอกจากนี้ แรงงานนอกระบบยังประสบปัญหาการได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายประกันสังคมไม่เท่าเทียมกับแรงงานในระบบเนื่องจากแรงงานในระบบที่มีนายจ้างจะได้รับประโยชน์ทดแทนใน 7 กรณี ได้แก่ กรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย รวมทั้งการส่งเสริมสุขภาพและการป้องกันโรค กรณีคลอดบุตร กรณีทุพพลภาพ กรณีตาย กรณีสงเคราะห์บุตร กรณีชราภาพกรณีว่างงาน ส่วนแรงงานนอกระบบจะได้รับความคุ้มครองประโยชน์ทดแทนแบ่งเป็น 3 ทางเลือก โดยสูงสุดเพียง 5 กรณี ได้แก่ กรณีประสบอันตรายหรือเจ็บป่วย กรณีทุพพลภาพ กรณีตาย กรณีสงเคราะห์บุตร และกรณีชราภาพ

3. มีแนวทางในการส่งเสริมให้แรงงานนอกระบบเข้ามาสู่ระบบประกันสังคมมากขึ้นโดยการสร้างแรงจูงใจเพื่อให้แรงงานนอกระบบตระหนักถึงความสำคัญของการเข้าสู่ระบบประกันสังคมด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การประชาสัมพันธ์ในทุกช่องทางไม่ว่าจะเป็นทางสื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ สื่อสังคมออนไลน์รวมทั้งสื่อบุคคล ควรจะต้องเพิ่มสิทธิประโยชน์ของแรงงานนอกระบบตามกฎหมายประกันสังคมให้มีความใกล้เคียงกับแรงงานในระบบ เช่น ควรเพิ่มสิทธิประโยชน์คลอดบุตรให้กับแรงงานตามมาตรา 40 เช่นเดียวกับแรงงานตามมาตรา 33

และมาตรา 39 เนื่องจากสิทธิประโยชน์ตามมาตรา 40 แม้เป็นกลุ่มแรงงานนอกระบบ ในปัจจุบันยังไม่ครอบคลุมถึงการคลอดบุตรและควรกำหนดหลักเกณฑ์ในการจ่ายเงินสมทบให้สามารถจ่ายเงินสมทบได้ตามกำลังความสามารถ ตามความหลากหลายทางอาชีพ เช่น รายเดือน รายสามเดือนรายหกเดือน หรือรายปี เป็นต้น โดยให้มีช่องทางการจ่ายเงินสมทบได้โดยสะดวก นอกจากนี้ ยังควรพิจารณานโยบาย และปรับปรุงกฎหมายให้มีความเสมอภาคและเท่าเทียม และคำนึงถึงรายละเอียดที่แตกต่างกันในลักษณะงานสภาพการจ้างของแรงงานนอกระบบ รวมทั้งการสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันอย่างบูรณาการระหว่างภาครัฐภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน. (2561). *ความรู้เกี่ยวกับการคุ้มครองผู้รับงานไปทำที่บ้าน*. ค้นเมื่อ 12 มิถุนายน 2566, จาก <https://informal.labour.go.th/2015-12-03-04-59-03/990-kma011>
- กรมสวัสดิการและคุ้มครองแรงงาน กระทรวงแรงงาน. (2561). *โครงการวิจัยเรื่องการสังเคราะห์องค์ความรู้จากงานวิจัยเกี่ยวกับแรงงานนอกระบบเพื่อการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบที่ดีอย่างมีประสิทธิภาพ*. ค้นเมื่อ 19 มิถุนายน 2566, จาก <https://informal.labour.go.th/2018/2015-12-03-04-58-04/1006-report01>
- กานตติมา พงษ์นัยรัตน์. (2560). ผลกระทบของแรงงานนอกระบบจากการเข้าไม่ถึงสวัสดิการภาครัฐในช่วงสถานการณ์โควิด 19. *วารสารรัฐศาสตร์รอบรู้และสหวิทยาการ*, 4(3), 27-44.
- จิราภรณ์ เกสรสุจริต และลัดดา วัจนะสาธิตากุล. (2538). *การประกันสังคมในประเทศไทย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ตะวัน วรรณรัตน์. (2557). การศึกษาแรงงานนอกระบบในประเทศไทย. *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากรฉบับภาษาไทย*, 34(3), 119-150.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2560). *เศรษฐกิจนอกระบบ*. ค้นเมื่อ 20 มีนาคม 2565, จาก https://www.bot.or.th/Thai/MonetaryPolicy/ArticleAndResearch/DocumentEconomicSeminar/informal_economy
- นิคม จันทรวีฑูร. (2528). *การประกันสังคม: 30 ปี แห่งการรอคอย*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโกมล.
- พระราชบัญญัติประกันสังคม (ฉบับที่ 2). (2537). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 111, ตอนที่ 63 ก, หน้า 9-12.
- พระราชบัญญัติประกันสังคม (ฉบับที่ 3). (2542). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 116, ตอนที่ 22 ก, หน้า 2-5.
- พระราชบัญญัติประกันสังคม (ฉบับที่ 4). (2558). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 132, ตอนที่ 53 ก, หน้า 7-9.
- พระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ.2533. (2533). *ราชกิจจานุเบกษา* เล่มที่ 107, ตอนที่ 161, หน้า 25.
- สมภูมิ แสวงกุล. (2553). แรงงานนอกระบบเสาหลักเศรษฐกิจไทย. *วารสารประชากรศาสตร์*, 26(1), 67-69.
- สรารุช ไพฑูรย์พงษ์ และอุษณีย์ ศรีจันทร์. (2565). *แรงงานนอกระบบสวัสดิการยามชราและการออม*. ค้นเมื่อ 13 มิถุนายน 2566, จาก <https://tdri.or.th/2022/03/informal-sector-workers-welfare/>

- สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน กระทรวงแรงงาน. (2554). *แผนยุทธศาสตร์การบริหารจัดการแรงงานนอกระบบ พ.ศ. 2555-2559*. ค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2566, จาก https://www.mol.go.th/wp-content/uploads/sites/2/2019/03/PlanStrategy_Labour55-59Minister_Dec0811.pdf
- สำนักงานปลัดกระทรวงแรงงาน กระทรวงแรงงาน. (2561). *แผนปฏิบัติการด้านการบริหารจัดการแรงงานนอกระบบ พ.ศ.2560-2564*. ค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2566, จาก <http://www.oic.go.th/FILEWEB/CABINFOCENTER3/DRAWER003/GENERAL/DATA0000/00000641.PDF>
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2562). *สรุปผลที่สำคัญ แรงงานนอกระบบ พ.ศ.2562*. ค้นเมื่อ 19 กรกฎาคม 2566, จาก <https://www.nso.go.th>
- สำนักงานสภาพัฒนาการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2565). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13*. ค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.nesdc.go.th/main.php?filename=index>
- สำนักงานสวัสดิการและคุ้มครองแรงงานจังหวัดเชียงใหม่. (2561). *แรงงานนอกระบบ*. ค้นเมื่อ 13 มิถุนายน 2566. จาก <https://chiangmai.labour.go.th/index.php/2018-10-31-08-11-28/408-2018-10-31-06-38-13>
- โสธรญา พิgulหอม. (2561). *สิทธิประโยชน์ของแรงงานนอกระบบตามมาตรา 40 แห่งพระราชบัญญัติประกันสังคม พ.ศ. 2533*. ค้นเมื่อ 5 มิถุนายน 2566, จาก <http://w.w.w.parliament.go.th/library>